Rudrashtakam by Tulasidasa)

શ્રીરુદ્રાષ્ટકં તુલસીદાસકૃતમ્

Document Information

Text title : rudrAShTakaM (tulasIdAsa)

File name : rudra8.itx

Category : aShTaka, shiva

Location : doc_shiva

Transliterated by : Girish Beeharry

Proofread by : Girish Beeharry, Gadi Manoj, NA

Description-comments : Shiva Stuti, Ramcharitmanas, Uttarkand, Doha 107

Latest update : February 21, 2025

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 18, 2025

sanskritdocuments.org

Rudrashtakam by Tulasidasa)

શ્રીરુદ્રાષ્ટકં તુલસીદાસકૃતમ્

નમામીશમીશાનનિર્વાણરૂપં વિભું વ્યાપકં બ્રહ્મવેદસ્વરૂપમ્ ।
નિજં નિર્ગુણં નિર્વિકલ્પં નિરીહં ચિદાકાશમાકાશવાસં ભજેઽહમ્ ॥ ૧॥

નિરાકારમોંકારમૂલં તુરીયં ગિરાજ્ઞાનગોતીતમીશં ગિરીશમ્ ।
કરાલં મહાકાલકાલં કૃપાલં ગુણાગારસંસારપારં નતોઽહમ્ ॥ ૨॥

તુષારાદ્રિસંકાશગૌરં ગભીરં મનોભૂતકોટિપ્રભાશ્રીશરીરમ્ ।
સ્ફુરન્મૌલિકલ્લોલિનીચારુગઙ્ગા લસદ્ભાલબાલેન્દુ કણ્ઠે ભુજઙ્ગા ॥ ૩॥

ચલત્કુણ્ડલં ભ્રૂસુનેત્રં વિશાલં પ્રસન્નાનનં નીલકણ્ઠં દયાલમ્ ।
મૃગાધીશચર્માંમ્બરં મુણ્ડમાલં પ્રિયં શઙ્કરં સર્વનાથં ભજામિ ॥ ૪॥

પ્રચણ્ડં પ્રકૃષ્ટં પ્રગલ્-ભં પરેશમખણ્ડમજં ભાનુકોટિપ્રકાશમ્ ।
ત્રયઃશૂલનિર્મૂલનં શૂલપાણિં ભજેઽહં ભવાનીપતિં ભાવગમ્યમ્ ॥ ૫॥

કલાતીતકલ્યાણકલ્પાન્તકારી સદા સજ્જનાનન્દદાતા પુરારી ।
ચિદાનન્દસન્દોહમોહાપહારી પ્રસીદ પ્રસીદ પ્રભો મન્મથારી ॥ ૬॥

ન યાવદુમાનાથપાદારવિન્દં ભજન્તીહ લોકે પરે વા નરાણામ્ ।
ન તાવત્સુખં શાન્તિ સન્તાપનાશં પ્રસીદ પ્રભો સર્વભૂતાધિવાસમ્ ॥ ૭॥

ન જાનામિ યોગં જપં નૈવ પૂજાં નતોઽહં સદા સર્વદા શમ્ભુ તુભ્યમ્ ।
જરાજન્મદુઃખૌઘતાતપ્યમાનં પ્રભો પાહિ આપન્નમામીશશમ્ભો ॥ ૮॥

રુદ્રાષ્ટકમિદં પ્રોક્તં વિપ્રેણ હરતોષયે ।
યે પઠન્તિ નરા ભક્ત્યા તેષાં શમ્ભુઃ પ્રસીદતિ ॥

॥ ઇતિ શ્રીરામચરિતમાનસે ઉત્તરકાણ્ડે શ્રીગોસ્વામિતુલસીદાસકૃતં
શ્રીરુદ્રાષ્ટકં સમ્પૂર્ણમ્ ॥

હિન્દી ભાવાર્થ

હે મોક્ષસ્વરૂપ, સમર્થ, વ્યાપક, બ્રહ્મ ઔર વેદસ્વરૂપ, ઈશાન દિશા કે સ્વામી (સર્વસમ્પદા કે સ્વામી, જિસકી સત્તા સે સબકી સત્તા હૈં; ઈશ્વરોં કે ઈશ્વર; બ્રહ્માદિ કે નિયન્તા તથા ઈશાન કોણ મેં ગ્યારહ રુદ્રરૂપ સે રહનેવાલે ।) શ્રીશિવજી ! મૈં આપકો નમસ્કાર કરતા હૂઁ । સ્વતંત્ર એવં સ્વયં પ્રકટ હોનેવાલે, તીનોં ગુણોં સે રહિત, ભેદરહિત (વિકલ્પ, પરિવર્તન યા પ્રભેદોં આદિ સે રહિત), ઇચ્છારહિત, ચેતન, આકાશરૂપ એવં આકાશ કો હી વસ્ત્રરૂપ મેં ધારણ કરનેવાલે દિગમ્બર (અથવા આકાશ કો ભી આચ્છાદિત કરનેવાલે, આકાશ કે સમાન નિર્લિપ્ત ઔર સબકે આધારભૂત) ! આપકો મૈં ભજતા હૂઁ ॥ ૧॥

નિરાકાર, ૐકાર (પ્રણવ) કે મૂલ, સદા તુરીય (તીનોં ગુણોં સે અતીત) અવસ્થા મેં રહનેવાલે, વાણી, જ્ઞાન ઔર ઇન્દ્રિયોં સે પરે, કૈલાસપતિ, વિકરાલ, મહાકાલ કે ભી કાલ (અર્થાત્ મહામૃત્યુંજય) કૃપાલુ, ગુણોં કે ધામ, સંસાર સે પરે આપ પરમેશ્વર કો મૈં પ્રણામ કરતા હૂઁ ॥ ૨॥

જો હિમાલય કે સદૃશ ગૌરવર્ણ તથા ગમ્ભીર હૈં, જિનકે શરીર મેં કરોડ઼ોં કામદેવોં કી કાન્તિ એવં છટા હૈ, જિનકે સિર કે જટાજૂટ પર સુન્દર તરંગોં સે યુક્ત ગંગાજી વિરાજમાન હૈં, જિનકે લલાટ પર દ્વિતીયા કા બાલ ચન્દ્ર ઔર કંઠ મેં સર્પ (કાલ કો ગલે કા હાર બનાયા હૈ । મસ્તક પર દ્વિતીયા કે ચન્દ્રમા કો ધારણ કરના દીનવત્સલતા પ્રકટ કરતા હૈ ।) સુશોભિત હૈં ॥ ૩॥

જિનકે કાનોં મેં કુણ્ડલ હિલ રહે હૈં, સુન્દર ભ્રુકુટી ઔર વિશાલ નેત્ર હૈં; જો પ્રસન્નમુખ, નીલકણ્ઠ ઔર દયાલુ હૈં; બાઘામ્બરધારી ઔર મુણ્ડમાલા પહને હૈં; ઉન સબકે પ્રિય ઔર સબકે સ્વામી શ્રીશંકરજી કો મૈં ભજતા હૂઁ! ॥ ૪॥ (નીલકણ્ઠ હોના હી ઉનકે મહાદેવ હોને કા પ્રમાણ હૈ । ઇસલિએ સાથ હી દયાલુ કહા । ક્રોધ કો જય કિયા હૈ, ઇસલિએ વ્યાઘ્રામ્બર હૈ । વિશ્વરૂપ હૈ ઇસલિએ મુણ્ડમાલ હૈ । સબ મુણ્ડ ઉન્હી કે હૈં । પ્રિય હૈ ક્યોંકિ શંકર હૈ ।)

પ્રચણ્ડ (બલ-તેજ-વીર્ય સે યુક્ત), સબમેં શ્રેષ્ઠ, તેજસ્વી, પરમેશ્વર, અખણ્ડ, જન્મરહિત, કરોડ઼ોં સૂર્યોં કે સમાન પ્રકાશવાલે, (દૈહિક, દૈવિક, ભૌતિક આદિ) તીનોં પ્રકાર કે શૂલોં (દુઃખોં) કો નિર્મૂલ કરનેવાલે, હાથ મેં ત્રિશૂલ ધારણ કિયે હુએ, (ભક્તોં કો) ભાવ (પ્રેમ) કે દ્વારા પ્રાપ્ત હોનેવાલે ભવાનીપતિ શ્રીશંકરજી કો મૈં ભજતા હૂઁ ॥ ૫॥

કલાઓં સે પરે, (સર્વકલાપૂર્ણ, અકલ) કલ્યાણસ્વરૂપ, કલ્પ કા અન્ત (પ્રલય) કરનેવાલે, સજ્જનોં કે સદા આનન્દદાતા, ત્રિપુર કે શત્રુ, ચિદાનન્દરાશિ, મોહ કે નાશક, કામદેવ ક શત્રુ. હે પ્રભો ! પ્રસન્ન હોઇએ, પ્રસન્ન હોઇએ ॥ ૬॥

હે ઉમાપતિ ! જબતક આપકે ચરણકમલોં કો (મનુષ્ય) નહીં ભજતે, તબતક ઉન્હેં ન તો ઇસ લોક ઔર પરલોક મેં સુખ-શાન્તિ મિલતી હૈ ઔર ન ઉનકે સંતાપો કા નાશ હોતા હૈ । અતઃ હે સમસ્ત જીવોં કે હૃદય મેં નિવાસ કરનેવાલે તથા સબ પ્રાણિયોં કે નિવાસસ્થાન પ્રભો ! પ્રસન્ન હોઇએ ॥ ૭॥

ન તો મૈં યોગ જાનતા હૂઁ, ન જપ ઔર ન પૂજા હી । હે શમ્ભો ! મૈં આપકો સદાસર્વદા પ્રણામ કરતા હૂઁ । હે પ્રભો ! બુઢ઼ાપા તથા જન્મ (-મરણ) કે દુઃખસમૂહોં સે જલતે હુએ મુઝ દુઃખી કી રક્ષા કીજિએ । હે સમર્થ ! હે શમ્ભો ! મૈં આપકો નમસ્કાર કરતા હૂઁ ॥ ૮॥

રુદ્ર ભગવાન્ કી સ્તુતિ કા યહ અષ્ટક (આઠ વૃત્તોં /શ્લોકોં મેં કી હુઈ સ્તુતિ) ઉન શંકરજી કી તુષ્ટિ (પ્રસન્નતા) કે લિએ બ્રાહ્મણદ્વારા કહા ગયા । જો મનુષ્ય ઇસે ભક્તિપૂર્વક પઢ઼તે હૈં, ઉનપર ભગવાન્ શમ્ભુ પ્રસન્ન હોતે હૈં । (શિવજી કો પ્રસન્ન કરને કે લિએ યહ સ્તુતિ કી ગઈ ઔર વે પ્રસન્ન ભી હુએ । ઇસલિએ કહા ગયા કિ ભક્તપૂર્વક ઇસ અષ્ટક કા પાઠ કરના ચાહિએ ।) ॥ ૯॥

English meaning

I adore You, the guardian of the north-east quarter and Ruler of the whole universe, eternal bliss personified, the omnipresent and all-pervading Brahma manifest in the form of the Vedas. I worship Lord Siva, shining in His own glory, devoid of material attributes (beyod the Gunas - Sattva, Rajas, Tamas), undifferentiated, desireless, all-pervading consciousness, having nothing to wrap about Himself except ether (or enveloping ether itself). 1

I bow to the supreme Lord, who is devoid of form, transcendent and extra-cosmic, beyond speech, understanding and sense perception, terrible yet gracious, the seed of the mystic syllable OM, the Ruler of Kailasa, the Devourer even of the great Time-Spirit and the abode of virtues. 2

Who is deeply thoughtful, and is possessed of a form white as the snowclad Himalaya, radiant with the beauty of a myriad Cupids, whose head sparkles with the lovely stream of the Ganga, whose brow is adorned by the crescent moon and neck coiled by serpents. 3

I adore the all-merciful Sankara, the universal Lord, who is loved by all, who has tremulous pendants dangling from His ear-lobes, is possessed of beautiful eyebrows and large eyes, who has a cheerful countenance and a blue speck on His throat, and who has a lion-skin wrapped round His waist and a garland of skulls round His neck. 4

I take my refuge in Bhavani′s Spouse, the supreme Lord, terrible, exalted, intrepid, indivisible, unborn and invested with the glory of a myriad suns, who roots out the threefold agony and holds a trident in His hand and who is accessible only through love. 5

Limitless (beyond digits), ever blessed, bringing about universal destruction at the end of each round of creation, a source of perpetual delight to the virtuous, Slayer of the demon Tripura, Consciousness and Bliss personified, dispeller of delusion, be propitious, my lord, be propitious, O Destroyer of Cupid. 6

So long as they worship not the lotus-feet of Uma's lord, there is no happiness nor peace nor cessation of suffering for men either in this world or in the next. Therefore, be propitious, my lord, dwelling as You do in the heart of all living beings. 7

I know not Yoga (concentration), nor Japa (the muttering of prayers) nor ritual. I simply bow to you at all times and at every moment, O Sambhu! Pray, protect me, my lord, miserable and afflicted by sufferings attendant on old age and birth (and death) as I am, O Lord Sambhu! 8

This hymn of eight verses was uttered by the Brahmana in order to propitiate Lord Siva. Sri Sambhu is pleased with those men who devoutly recite it. (9)

The Rudrashtakam composed by Tulasidasji in Ramacharitamanas has some words likely to be influenced by Hindi construction. They have to be considered as what is known as ArShaprayogAH (common term for linguistic usages in Sanskrit, which although not correct as per grammatical rules are still exempted and deemed valid on account of their having been used by some ancient sages carrying the rich linguistic and artistic heritage.)
Some examples are
શમ્ભુ in સમ્બોધનં instead of શમ્ભો ।
બાલેન્દુ without વિસર્ગઃ ।
ભુજઙ્ગા in સ્ત્રીલિઙ્ગમ્ । mainly to match the words Ganga
હરતોષયે instead of હરતોષાય ।
પુરારી instead of પુરારિઃ or પુરારે
મન્મથારી instead of મન્મથારિઃ or મન્મથારે

Rudrashtakam by Tulasidasa)

pdf was typeset on March 18, 2025

Please send corrections to *sanskrit@cheerful.com*